

Valtioneuvoston asetus raskauden keskeyttämisestä annetun asetuksen muuttamisesta

1. Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Eduskunta hyväksyi raskauden keskeyttämisestä annettuun lakiin (239/1970), jäljempänä *aborttilaki*, muutoksia kansalaisaloitteen OmaTahto2020 – Päivitetään Suomen aborttilaki 2020-luvulle! (KAA 8/2020 vp) käsittelyn seurauksena. Lakimuutosten seurauksena on tarve tehdä muutoksia raskauden keskeyttämisestä annettuun asetukseen (359/1970), *aborttiasetus*.

Asetus annetaan aborttilain 4 §:n 2 momentin, 5 §:n 4 momentin (siten kuin se on muutettu lailla 1097/2022, voimaan 1.9.2023) sekä 15 §:n 1 momentin nojalla.

2. Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa. Samassa yhteydessä on valmisteltu muutokset myös raskauden keskeyttämisestä ja sterilisoinnista koskevista lomakkeista annettuun sosiaali- ja terveysministeriön asetukseen (1063/2008), *lomakeasetus*.

3. Nykytila ja sen arviointi

Voimassa oleva aborttilaki ja 1.9.2023 voimaan tulevat lakimuutokset

Aborttilaissa säädetään edellytyksistä saada raskauden keskeytys. Vielä voimassa olevan lain mukaan keskeytyksen saaminen edellyttää raskauden kestosta riippumatta yhden tai kahden lääkärin lupaa taikka Valviran lupaa, ja keskeytyksen saamiseksi esillä tulee olla joku aborttilaissa säädetty peruste. Raskauden keskeyttäminen ennen 12. raskausviikon loppua pääsääntöisesti edellyttää kahden lääkärin lupaa, eräissä tapauksissa yhden lääkärin tai Valviran lupaa.

Lain mukaan Valvira voi antaa luvan raskauden keskeyttämiseen raskausviikoilla 12–20 laissa säädettyin perustein. Valvira käsittelee kaikki sikiön sairauden tai ruumiinvian johdosta tehtävät keskeytykset, myös siis ennen 12. raskausviikon loppua tehtävät keskeytykset. Valvira voi lisäksi myöntää luvan keskeytykseen 24. raskausviikon loppuun saakka, jos luotettavalla tutkimuksella on todettu vaikea sikiön sairaus tai ruumiinvika. Raskauden keskeyttämiseen voidaan pyytää lupa Valviralta myös silloin, jos lääkärin tai lääkärin päätös on kielteinen. Asiat käsitellään Valviran yhteydessä toimivassa raskaudenkeskeyttämis- ja sterilisointiasioiden lautakunnassa.

Jos keskeytyksen perusteena on se, että raskauden jatkuminen tai lapsen synnyttäminen vaarantaisi raskaan olevan hengen tai terveyden, päätöksen tekee kaksi lääkäriä kaikilla raskausviikoilla. Laissa ei säädetä enimmäisviikkorajaa tällaiselle keskeytykselle.

OmaTahto 2020 -kansalaisaloitteen käsittelyn yhteydessä aborttilakiin tehtiin muutoksia (laki raskauden keskeyttämisestä annetun lain muuttamisesta 1097/2022, voimaan 1.9.2023). Keskeinen muutos on, että ennen 12. raskausviikon loppua tehtävissä keskeytyksissä ei tarvita lääkärin tai lääkärin lupaa eikä keskeytykselle tarvitse esittää perusteita. Keskeytyksen siis saa yksinomaan raskaana olevan tahtoon ja pyyntöön perustuen. Keskeytys kuitenkin vaatii lääkärivastaanoton, koska kyseessä on lääketieteellinen toimenpide. Lääkäri ei voi kuitenkaan kieltää keskeytyksen saamista eikä lääkäri täten

anna keskeytykselle lupaa. Vastaavasti jatkossa Valviran lupaa ei tarvita sikiön sairauden tai ruumiinvian johdosta tehtävät keskeytyksiin, jotka tehdään ennen 12. raskausviikon loppua. Edellytyksiin, jotka koskevat 12. raskausviikon jälkeen tehtäviä keskeytyksiä, ei tehty muutoksia.

Aborttilakiin myös säädettiin säännös raskaana olevan tai sitä harkitsevan ja toisen vanhemman oikeudesta saada tarvitsemansa psykososiaalinen tuki. Säännöstä, jonka mukaan odotettavan lapsen isälle on varattava isälle tilaisuus esittää käsityksensä asiassa, jos siihen katsotaan olevan syytä, rajattiin koskemaan vain 12. raskausviikon jälkeen tehtäviä keskeytyksiä.

Aborttilain 8 § kumottiin. Pykälän 1 momentin mukaan laissa tarkoitettuna lausunnonantajalääkärinä voi toimia jokainen valtion tai hyvinvointialueen palveluksessa oleva lääkäri taikka muu lääkäri, jolle Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto on myöntänyt tehtävään luvan. Momentti kumottiin, koska muussakaan terveydenhuollon sääntelyssä ei edellytetä erillistä viranomaislupaa tietyn yksittäisen terveydenhuollon tehtävän hoitamiseen, eikä säännös siten ole enää ajantasainen. Yksityisen terveydenhuollon luvista ja rekisteröinnistä säädetään yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990). Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994), *ammattihenkilölaki*, 22 §:n nojalla laillistettu lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärittämisestä ja siihen liittyvästä hoidosta.

Lain 8 §:n 2 momentin mukaan raskauden keskeyttäminen suoritetaan Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston tähän tarkoitukseen hyväksymässä sairaalassa. Suorittajalääkärinä voi toimia jokainen sanotun sairaalan palveluksessa oleva laillistettu lääkäri. Momentti kumottiin, sillä sääntely ei enää vastaa nykyisiä hoitokäytäntöjä. Raskauden keskeytyksistä 97 prosenttia tehdään lääkkeellisesti eikä keskeytys pääsääntöisesti edellytä sairaalahoitoa.

Voimassa olevan lain asetuksenantovaltuudet ovat melko yleisluonteisia. Lain 15 §:n 1 momentin mukaan tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella. Lain 4 §:n 2 momentin mukaan naiselle, jolle on suoritettu raskauden keskeyttäminen, on annettava ehkäisyneuvontaa, niin kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään. Osana uusia hyväksytyjä lakimuutoksia lain 5 §:n 4 momentissa on nyt asetuksenantovaltuutus, jonka mukaan hakemuksesta saada raskauden keskeytys, hakemukseen liitettävistä asiakirjoista ja hakemusmenettelystä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Aborttilakiin on tullut muutos myös osana seksuaalirikoslainsäädännön uudistusta. Aborttilaista kumottiin 1.1.2023 lähtien 3 §, jonka mukaan jos nainen on saatettu raskaaksi tiettyjen seksuaalirikosten seurauksena, ei raskautta saa keskeyttää, ellei rikoksesta ole nostettu syytettä tai sitä ole ilmoitettu syytteeseen pantavaksi taikka rikoksen tapahtumista asian johdosta toimitetun esitutkinnan perusteella ole pidettävä ilmeisenä (laki raskauden keskeyttämisestä annetun lain muuttamisesta 730/2022).

Voimassa oleva aborttiasetus ja sen muutostarpeet

Aborttiasetuksessa säädetään Valviralle tehtävästä hakemuksesta saada raskauden keskeytys, hakemukseen liitettävistä asiakirjoista ja viranomaismenettelystä tietyissä asioissa. Asetuksen 5 §:ssä säädetään Valviran mahdollisuudesta määrätä, että lupa keskeytykseen voidaan hakea siltä, jos maan osissa ei ole riittävästi lausunnonantajalääkäreitä tai keskeyttämissairaaloita. Pykälässä säädetään myös velvoitteesta ylläpitää tiedostoa hyväksymistään keskeyttämissairaaloista ja eräistä tiedonantovelvollisuuksista lääninhallituksille eli nykyään aluehallintovirastoille.

Asetuksen 7 §:n 1 momentin mukaan lausunnonantajalääkäriin asiana on antaa keskeyttämistä pyytävälle aborttilain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu selvitys eli selvitys raskauden keskeyttämisen merkityksestä ja vaikutuksista. Pykälän 2 momentissa säädetään lääkärin tehtävästä antaa ehkäisyneuvontaa.

Asetuksen 9 §:ssä säädetään keskeyttämissairaalan veloitteesta lähettää sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukselle eli nykyään THL:lle ilmoitus suoritetusta toimenpiteestä sekä pykälässä viittaus potilasasiakirjojen säilyttämistä koskevaan lainsäädäntöön. Asetuksen 12 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön johtamis- ja ohjaustehtävistä.

Moniin aborttiasetuksen säännöksiin kohdistuu teknisiä muutostarpeita sekä kumoamistarpeita lakimuutoksista johtuen ja sen vuoksi, että ne ovat sisällöltään tai käsitteistöltään vanhentuneet. Asetuksen 7 §:n sääntelyä on perusteltua muuttaa tarkoituksenmukaisen työjaon näkökulmasta. Ei ole välttämätöntä edellyttää, että raskauden keskeytyksen yhteydessä annettavan selvityksen ja ehkäisyneuvonnan antajan tulee olla lääkäri, vaan selvityksen ja neuvonnan voisi antaa myös muu laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on tehtävään riittävä osaaminen.

Muutostarpeita käsitellään tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa.

Aborttiasetukseen ja lomakeasetukseen ehdotetaan tehtäväksi pääsääntöisesti vain lakimuutoksista johtuvat ja lainsäädännön selkeää päivitystarpeeseen liittyvät muutokset. Aborttilain muutosten voimaantulo 1.9.2023 ei salli laajempaa sisällöllistä tarkasteltua tässä kohtaa, koska erityisesti potilastietojärjestelmiin liittyvät muutokset tarvitsevat riittävästi toimeenpanoaikaa. Eduskunta antoi Oma-Tahto2020 –kansalaisaloitteen käsittelyn yhteydessä lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto käynnistää välittömästi valmistelun raskauden keskeyttämisestä annetun lain laajemmasta kokonaisuudistuksesta tavalla, joka edelleen vahvistaa raskaana olevan itsemääräämisoikeutta. Jos hallitus päättää käynnistää lainsäädännön kokonaisuudistuksen, tulee samassa yhteydessä tarkastella laajemmin myös keskeytykseen liittyvän hallintomenettelyn uudistamistarpeita.

4. Pääasialliset vaikutukset

Säädösmuutosehdotukset eivät pääsääntöisesti sisällä juurikaan itsenäisiä vaikutuksia, koska kyse on aborttilain muutoksia vastaavien muutosten tekemisestä aborttiasetukseen. Osassa ehdotettuja muutoksia on lisäksi kyse sisällöltään jo vanhentuneen sääntelyn kumoamisesta. Tällaisen sääntelyn kumoamisella ja lainsäädäntöön tehtävillä terminologisilla päivityksillä tuetaan osaltaan sitä, että sääntely on nykypäivänäkin ymmärrettävää ja helpommin sovellettavaa.

Asetusmuutosten merkittävin itsenäinen vaikutus johtuu 7 §:n ehdotetuista muutoksista, joiden myötä raskauden keskeytyksen yhteydessä annettavan selvityksen ja ehkäisyneuvonnan antajan ei tarvitsisi olla välttämättä lääkäri, vaan selvityksen ja neuvonnan voisi antaa myös muu laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on tehtävään riittävä osaaminen. Muutoksella tuetaan terveydenhuollon tarkoituksenmukaista työnjakoa, kun esimerkiksi sairaanhoitaja voi hoitaa näitä tehtäviä. Toisaalta tiedossa ei ole, missä määrin terveydenhuollossa tällä hetkellä noudatetaan asetuksen sääntelyä siitä, kuka selvityksen ja ehkäisyneuvonnan voi antaa, ja toisaalta toteutuuko sääntely ehkäisyneuvonnan antamisesta keskeytyksen yhteydessä.

5. Lausuntopalaute

Luonnos asetusmuutoksiksi on lausunnoilla 20.2–15.3.2023. Samaan aikaan on lausunnoilla lomakeasetuksen muutosehdotukset. Lausuntoaika on normaalia lyhyempi, koska lomakeasetukseen tulevat muutokset on saatava hyväksytyä melko nopealla aikataululla, jotta niistä johtuvat muutokset ehditään viedä potilastietojärjestelmiin ennen lain ja asetusten muutosten voimaantuloa 1.9.2023. Aborttiasetukseen ehdotettavat muutokset ovat luonteeltaan melko vähäisiä, kun kyse on pääosin vanhentuneen sääntelyn kumoamisesta ja lakimuutoksista johtuvien välttämättömien teknisluonteisten muutosten tekemistä.

Lausunnon antoivat...

6. Säännöskohtaiset perustelut

1 §. Pykälän 2 momentissa säädetään, että pykälässä tarkoitettussa tapauksessa hakemus ja siihen liittyvä lääkärin lausunto on laadittava vahvistetun kaavan mukaiselle lomakkeelle. Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän sääntely on päällekkäistä aborttilain 15 §:n ja lomakeasetuksen sääntelyn kanssa. Aborttilain 15 §:n 2 momentin mukaan raskauden keskeyttämistä koskevissa asioissa käytettävien lomakkeiden kaavat vahvistetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Lomakeasetuksen 3 §:n mukaan raskauden keskeyttämistä koskeva hakemus ja siihen liittyvä lääkärin lausunto hakijan tai sikiön terveydentilasta, selvitys hakijan ja hänen perheensä elämänoloista ja muista olosuhteista, raskauden keskeyttämistä koskeva lausunto ja päätös sekä raskauden keskeytystä koskeva ilmoitus tilastoviranomaiselle tulee tehdä vahvistetun kaavan mukaiselle lomakkeelle. Mainitussa 3 §:ssä täsmennetään, mitä lomake-asetuksen lomaketta tulee kulloinkin käyttää. Vastaava säännös aborttiasetuksen 6 §:n 1 momentissa ehdotetaan myös kumottavaksi samasta syystä.

3 §. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan lupaa raskauden keskeytykseen on haettava terveydenhuollon oikeusturvakeskukselta omakätisesti allekirjoitetulla hakemuksella. Jotta pykälä on selkeä aborttiasetuksen kontekstissa, ehdotetaan uudeksi sanamuodoksi ”Jos raskauden keskeyttämisestä annetun lain (239/1970) nojalla raskauden keskeytys edellyttää Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston lupaa, on lupaa haettava virastolta hakijan omakätisesti allekirjoittamalla hakemuksella.” Näin ollen pykälä on selkeämpi sen suhteen, että kaikissa tilanteissa lupaa ei haeta Valviralta, vain ainoastaan laissa säädettyissä tapauksissa. Momentissa oleva viittaus terveydenhuollon oikeusturvakeskukseen muutettaisiin siis samalla viittaukseksi Valviraan.

Vaatus omakätisestä allekirjoituksesta ei ole täysin linjassa sen kanssa, että terveydenhuollon asiakirjoja käsitellään nykyisin pääsääntöisesti sähköisesti. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä perustavanlaatuisia muutoksia hakijan henkilöllisyyden ja tahdon varmentamista koskevaan sääntelyyn, joten sääntely ehdotetaan olevan edelleen voimassa. Jos tuleva hallitus käynnistää raskauden keskeytystä koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksen eduskunnan lausuman mukaisesti, tulee tätäkin kokonaisuutta arvioida osana valmistelutyötä.

Pykälän 2 momentissa säädetään liitteistä, jotka on liitettävä Valviralle tehtävään hakemukseen. Momentin sääntelyä muutettaisiin lakiteknisesti siten, että jatkossa momentissa ei olisi kohtia, vaan 2 momentissa säädetäisiin lääkärilausunnoista ja päätöksistä, jotka tulee olla Valviralle tehtävän hakemuksen liitteenä. Momentin lakiviittaukset päivitetäisiin vastaamaan aborttilain muutoksia. Voimassa olevan 2 momentin 1 kohdassa säädetään siitä, että hakemukseen on liitettävä tarvittaessa pe-

rinnöllisyyslääketieteen erikoislääkärin lausunto lapsen sairastumisen todennäköisyydestä, jos raskauden keskeyttämistä haetaan, koska on syytä otaksua, että lapsi olisi vajaamielinen tai että lapsella olisi tai lapselle kehittyisi vaikea sairaus tai ruumiinvika. Voimassa oleva säännös viittaa vain aborttilain 1 §:n 5 kohtaan, joka lakimuutosten myötä jatkossa on 1 §:n 3 momentin 4 kohta. Momenttiin lisättäisiin sääntely siitä, että tällainen lausunto on liitettävä tarvittaessa myös silloin, kun lapsivesi- tai ultraäänitutkimuksella, serologisilla tutkimuksilla taikka muulla vastaavalla luotettavalla tutkimuksella on todettu vaikea sikiön sairaus tai ruumiinvika, eli perusteena on aborttilain 5 a §, joka koskee keskeytyksiä myöhäisemmillä raskausviikoilla.

Pykälän uudeksi 3 momentiksi siirtyisi nyt 2 momentin 3 kohdassa oleva säännös, jonka mukaan hakemukseen on lisäksi liitettävä selvitys muista asian ratkaisuun mahdollisesti vaikuttavista seikoista.

4 §. Pykälän voimassa olevan 1 momentin mukaan jollei hakemukseen ole liitetty 3 §:ssä tarkoitettua selvitystä, on terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen tarpeen vaatiessa velvoitettava hakija määrätyn ajan kuluessa se esittämään. Momentissa oleva viittaus terveydenhuollon oikeusturvakeskukseen muutettaisiin viittaukseksi Valviraan.

Pykälän 2 momentin mukaan jollei hakemukseen ole liitetty odotettavan lapsen isän kirjallista lausuntoa, on terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen, jos se katsoo siihen olevan syytä, varattava tälle tilaisuus lausuntonsa antamiseen asiasta. Säännös täydentää aborttilain 7 §:n 1 momentin sääntelyä isän kuulemisesta. Mainittuun lain säännökseen on tehty täsmennys, jonka mukaan velvollisuus varata isälle tilaisuus käsityksensä asiasta, jos siihen katsotaan olevan syytä, koskee vain raskauksia, jotka ovat edenneet pidemmälle kuin 12. raskausviikon loppu. Asetuksen 4 §:n 2 momentin säännökseen tehtäisiin vastaava muutos. Momentissa oleva viittaus terveydenhuollon oikeusturvakeskukseen muutettaisiin viittaukseksi Valviraan

5 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän voimassa olevan 1 momentin mukaan mikäli terveydenhuollon oikeusturvakeskus toteaa, ettei maan joissakin osissa ole pitkien välimatkojen, lääkäri- tai sairaalapulan taikka muun sellaisen syyn vuoksi katsottava olevan riittävästi lausunnonantajalääkäreitä tai keskeyttämissairaaloita, sen on määrättävä, että mainituilta alueilta saa, kunnes se toisin määrää, anoa suoraan siltä lupaa raskauden keskeyttämiseen.

Säännös on sisällöltään vanhentunut. Lain 8 §:n 2 momentin kumoamisen myötä lainsäädännössä ei enää säädetä käsitteestä keskeyttämissairaala. Lisäksi hyvinvointialueiden palveluiden järjestämistä koskevat velvoitteet huomioon ottaen ei ole todennäköistä, ettei jossain maan osassa ole lausunnonantajalääkäreitä. Valvira ei siltä saadun tiedon mukaan ole ainakaan viime vuosikymmeninä tehnyt yhtään tällaista määräystä. Lisäksi jatkossa momentissa tarkoitettuja lausunnonantajalääkäreiden antamia lausuntoja tarvitaan vain jatkossa vähäisessä määrin suhteessa nykytilaan, koska lausunnonantajalääkärit antavat momentissa tarkoitettujen lausunnon jatkossa enää silloin, kun raskaus keskeytetään sen vuoksi, että raskauden jatkuminen tai lapsen synnyttäminen raskaana olevan sairauden, ruumiinvian tai heikkouden vuoksi vaarantaisi hänen henkensä tai terveytensä. Tällaisia keskeytyksiä on vuosittain vain muutama kymmenen. Jatkossakin tosin lääkäri kirjoittaa lausunnon lomakeasetuksen mukaisesti osana Valviralle toimitettavaa hakemusta myöhäisemmillä raskausviikoilla.

Pykälän voimassa olevan 2 momentin mukaan oikeusturvakeskuksen on ylläpidettävä ja julkaistava säännöllisesti tiedostoa hyväksymistään keskeyttämissairaaloista sekä 1 momentin mukaisesti mää-

räämistään alueista. Säännös on tarpeeton lain keskeyttämissairaaloita koskevan säännöksen kumoamisen ja tämän pykälän 1 momentin kumoamisen myötä. Momentissa on myös säännös, jonka mukaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on ilmoitettava lääninhallituksille, keskeyttämissairaaloille ja terveyskeskuksille niistä raskauden keskeyttämisestä annetun lain 8 §:n 1 momentissa tarkoitetuista lääkäreistä, jotka oikeusturvakeskus on erikseen määrännyt toimimaan lausunnonantajalääkäreinä sekä myös niistä lääkäreistä, joilta oikeusturvakeskus on tämän oikeuden poistanut. Lain 8 §:n 1 momentin kumoamisen myötä säännös on tarpeeton.

6 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän voimassa olevan 1 momentin mukaan lääkärin tai lääkärin lupapäätös on laadittava vahvistetuille lomakkeille. Momentti ehdotetaan kumottavaksi samoista syistä kuin 1 §:n 2 momentti.

Pykälän voimassa olevassa 2 momentissa säädetään aborttilain 1.1.2023 lähtien kumottuun 3 §:ään liittyvästä tarkemmasta sääntelystä. Koska mainittu lain 3 § on kumottu, myös tämän asetuksen 6 §:n 2 momentin sääntely tulee kumota.

7 §. Pykälän voimassa olevan 1 momentin mukaan lausunnonantajalääkärin asiana on antaa keskeyttämistä pyytävälle aborttilain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu selvitys. Mainitun lain 4 §:n 1 momentin mukaan ennen kuin raskaus tämän lain mukaan keskeytetään, on keskeyttämistä pyytävälle annettava selvitys raskauden keskeyttämisen merkityksestä ja vaikutuksista.

Aborttilain 4 §:n 2 momentin mukaan naiselle, jolle on suoritettu raskauden keskeyttäminen, on annettava ehkäisyneuvontaa, niin kuin siitä asetuksella tarkemmin säädetään. Aborttiasetuksen 7 §:n 2 momentin mukaan ennen kuin nainen, jolle on suoritettu raskauden keskeyttäminen, pääsee pois sairaalasta, on hänelle sairaalan lääkärin toimesta annettava ehkäisyneuvontaa.

Pykälässä edellytetään siis sitä, että lääkäri on se, joka antaa lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun selvityksen sekä lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettun ehkäisyneuvonnan. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jatkossa *potilaslaki*) 5 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Lain 5 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön on annettava selvitys siten, että potilas riittävästi ymmärtää sen sisällön. Jos terveydenhuollon ammattihenkilö ei osaa potilaan käyttämää kieltä taikka potilas ei aisti- tai puhevian vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta.

Ammattihenkilölain 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemuseräisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituva hyöty ja sen mahdolliset haitat. Lain 22 §:n mukaan laillistettu lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärittämisestä ja siihen liittyvästä hoidosta. Lain 23 a §:n mukaan laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö voi koulutuksensa, kokemuksensa ja tehtäväkuvansa mukaisesti aloittaa hoidon potilaan oireiden ja käytettävissä olevien tietojen sekä tekemänsä hoidon tarpeen arvioinnin perusteella.

Hoidollisesti ei ole välttämätöntä, että selvityksen ja ehkäisyneuvonnan antaa juuri lääkäri, vaan muukin laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö, voisi antaa selvityksen ja neuvonnan. Tarkoituksenmukaisen työajan takia sääntely ehdotetaan muutettavaksi siten, että selvityksen ja ehkäisyneuvonnan saa antaa lääkäri taikka muu laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö, jolla on tehtävään riittävä osaaminen. Tällainen muu ammattihenkilö olisi erityisesti sairaanhoitaja, terveydenhoitaja tai kätilö. Lääkäri kuitenkin viime kädessä vastaisi, että potilaan hoidon osana hänelle on annettu lääketieteellisen hoidon kannalta olennainen selvitys.

Asetuksen 7 §:n 2 momentissa on ajallisesti vanhentunut ajallinen täsmennys neuvonnan antamisen ajankohdasta. Säännöksen mukaan ehkäisyneuvonta tulee antaa ennen sairaalasta poistumista, kun valtaosa keskeytyksistä nykyään suoritetaan siis muualla kuin sairaalassa. Sääntely kumottaisiin. Käytännössä neuvonta todennäköisesti jatkossakin useimmiten annetaan samassa yhteydessä, kun henkilö hakeutuu raskauden keskeytykseen.

Muutosten myötä pykälässä olisi jatkossa vain yksi momentti.

9 §. Pykälän voimassa olevan 1 momentin mukaan keskeyttämissairaalan tai muun terveydenhuollon toimintayksikön on kuukauden kuluessa raskauden keskeyttämisestä lähetettävä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukselle ilmoitus suoritetusta toimenpiteestä. Tiedot voidaan antaa myös sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä. Pykälässä oleva viittaus sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen viittaa nykyään Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen.

Sääntely liittyy THL:n tutkimus- ja tilastointitehtäviin. Näihin tehtäviin liittyviin tiedonsaantioikeuksiin sovelletaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annettua lakia (668/2008), jatkossa *THL-laki*. Mainitun lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan laitoksen tehtävänä on tutkia ja seurata väestön hyvinvointia ja terveyttä, niihin vaikuttavia tekijöitä ja niihin liittyviä ongelmia, ongelmien yleisyyttä ja ehkäisymahdollisuuksia, sekä kehittää ja edistää toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja ongelmien vähentämiseksi ja 2 kohdan mukaan tutkia, seurata, arvioida ja kehittää sekä ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja antaa asiantuntijatukea hyvinvointia ja terveyttä edistävien politiikkojen, toimintatapojen ja käytäntöjen toteuttamiseksi. Mainitun 1 momentin 4 c kohdan mukaan laitoksen tehtävänä on toimia tilastolain (280/2004) 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna tilastoviranomaisena.

THL-lain 5 §:n nojalla THL:lla on laajat tiedonsaantioikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjiltä ja tuottajilta laitoksen lain 2 §:n 1 momentin 1–3, 4 ja 4 d kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamista varten. Pykälän 1 momentin mukaan laitoksella on oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuoltoa järjestäviltä viranomaisilta sekä yksityisesti sosiaali- ja terveysalan palveluja järjestäviltä ja tuottavilta avo- ja laitospalveluita koskevat tiedot muun muassa asiakkaasta ja potilaasta, palvelun antamisen perusteesta ja saatavuudesta, sairaudesta, vammasta, vammaisuudesta, sosiaalisesta tilanteesta ja lääketieteellisestä tilasta sekä niihin liittyvistä toimenpiteistä ja päätöksistä, palveluista ja hoidosta, tutkimustuloksista, lääkityksestä ja kuntoutuksesta. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettuna tunnistetietona kerätään henkilöstä henkilötunnus ja muusta tietoyksiköstä sen yksilöivä tunnus. Lomakeasetuksen lomakkeella AB 4 tiedot kerätään tunnistetehtävienä. Pykälän 3 momentin mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on oikeus saada 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla.

THL-lain 5 h §:n 3 momentin mukaan THL saa käyttää 5 §:n nojalla saamia tietoja myös tilastoviranomaistehtäviin. THL julkaisee vuosittain tilastot raskauden keskeytyksistä.

THL-lain 5 c §:n 1 momentin mukaan rekisterinpitäjällä, jonka rekisteritietoja 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedonsaantioikeus koskee, on velvollisuus luovuttaa laitokselle 5 §:ssä tarkoitettut tiedot laitoksen päätöksen mukaisesti.

Aborttiasetuksen 9 §:n sääntely täydentää THL-lain 5 §:n, 5 c §:n 1 momentin ja 5 h §:n 3 momentin tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä säätämällä määräajan, jolloin raskauden keskeytystä ja sterilointia koskeva tieto tulee lähettää THL:lle.

Aborttilain 8 §:n 2 momentin kumoamisen myötä viittaus keskeyttämissairaalaan on vanhentunut, joten jatkossa asetuksen 9 §:ssä säädettäisiin terveydenhuollon toimintayksikön velvoitteesta antaa tiedot kuukauden kuluessa. Momentista kumottaisiin myös säännös, jonka mukaan tiedot voidaan antaa myös sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä. Säännös on tarpeeton, koska THL-lain 5 §:n 3 momentin mukaan THL:llä on oikeus saada 5 §:ssä tarkoitettut tiedot teknisen käyttöyhteyden avulla. Pykälään lisättäisiin informatiivinen viittaus, jonka mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedonsaantioikeuksista säädetään THL-laissa.

Pykälän 2 momentin mukaan raskauden keskeyttämistä koskevien asiakirjojen säilyttämisestä on voimassa, mitä potilasasiakirjojen säilyttämisestä potilaslaissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa (159/2007) sekä niiden nojalla säädetään. Momentin sääntelyn ehdotetaan kumottavaksi. Potilaslain 2 §:n määritelmän mukaan potilasasiakirjoilla tarkoitetaan laissa potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadittuja tai saapuneita asiakirjoja taikka teknisiä tallenteita, jotka sisältävät hänen terveydentilaansa koskevia tai muita henkilökohtaisia tietoja. Koska raskauden keskeyttämisen asiakirjat ovat määritelmän perusteella potilasasiakirjoja, ei ole erikseen tarvetta säätää siitä, että niiden säilyttämisestä on voimassa potilasasiakirjojen säilyttämistä koskeva sääntely. Valviran hallussa olevien hakemusten säilyttämiseen sovelletaan arkistolakia (831/1994).

10 §. Pykälän mukaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on raskauden keskeyttämisestä annetun lain 15 §:n 2 momentissa tarkoitettujen säännösten, tehtyjen ilmoitusten sekä valitusten ja kantelujen perusteella valvottava, että lausunnonantaja- ja suorittajalääkärit pyrkivät noudattamaan tasapuolista ja yhdenmukaista käytäntöä, sekä erityisten syiden ilmetessä, evättävä lääkäritä oikeus lausunnon antamiseen raskauden keskeyttämistä koskevissa asioissa tai peruutettava hänelle antamansa määräys toimia lausunnonantajalääkäriä tai sairaalalle annettu hyväksyminen taikka tarvittaessa ryhdyttävä kurinpito- tai syytöksiin.

Pykälän sääntely on osin päällekkäistä aborttilain 11 §:n kanssa, jonka mukaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on valvottava, että lausunnonantaja- ja suorittajalääkärit pyrkivät noudattamaan tasapuolista ja yhdenmukaista käytäntöä. Pykälän alkuosassa täsmennetään tätä sääntelyä eli säädetään tarkemmin, minkä tietojen perusteella valvontaa tehdään. On itsestään selvää, että valvova viranomais suorittaa valvontaa tällaisten tietojen perusteella, eikä toisaalta ole perustetta myöskään rajata niitä lähteitä, joiden perusteella valvontaa voidaan tehdä. Pykälässä olevat kurinpidolliset toimet ovat luonteeltaan sääntelyä, josta tulee perustuslain 2 §:n 3 momentin ja 80 §:n 1 momentin nojalla säätää lailla. Ammattihenkilöihin kohdennetusta ohjauksesta ja valvonnasta säädetään kattavasti ammattihenkilölain 5 luvussa. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

7. Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevan voimaan 1.9.2023 eli samana päivänä, kun aborttilain muutokset tulevat voimaan. Asetuksen 6 §:n 2 momentti ehdotetaan kuitenkin kumottavaksi jo 1.4.2023 lähtien, sillä se täydentää sellaista lain sääntelyä, joka on kumoutunut 1.1.2023 lukien.

LUONNOS